

Veiledningshefte
overgang hjem-
barnehage

Randaberg
kommune

*” Overgangen fra hjem
til barnehage innebærer
inngang til en ny arena
for barna.*

Innhold

1.	- Vi påvirkes ulikt	side 4
2.	Sentrale begreper Tilvenning Tilknytningsperson Overgangsobjekt	side 6
3.	Teoretisk forankring Tilknytningsteori Autoritativ voksenstil Barns medvirkning	side 7
4.	Samarbeidspartnere Foreldre Helsestasjon PPT (pedagogisk, psykologisk tjeneste) Styrka barnehage Barnevern	side 9
5.	Årshjul - overgang hjem-barnehage	side 12

- Vi påvirkes ulikt

Overgangen fra hjem til barnehage innebærer inngang til en ny arena for barna. For å gjøre denne overgangen best mulig, er det viktig at du som barnehageansatt legger flere faktorer til rette.

Rammeplanen (s. 33) sier dette om når barnet begynner i barnehagen: « Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom slik at barnet får tid til å bli kjent, etablere relasjoner og knytte seg til personalet og til andre barn. Når barnet begynner i barnehagen, skal personalet sørge for tett oppfølging den første tiden slik at barnet kan oppleve tilhørighet og trygghet til å leke, utforske og lære.»

Hvert barn er forskjellig og påvirkes ulikt. Ettåringene er opptatt av å utforske, mestre og ha kontakt med jevnaldrende, slik som de større barna. Men de er også ekstra sårbare i forhold til trygghet og omsorg, og trenger å være forankret i trygge tilknytningsrelasjoner til de voksne.

Foreldrene betyr aller mest for barns utvikling, men barnehagens kvalitet betyr også mye. Samfunnsendringer har ført til at vi som barnehageansatte har fått en langt mer betydningsfull omsorgsrolle overfor barna i barnehagen. Vi har fått et større ansvar for å ivareta barnas emosjonelle, kognitive og sosiale utvikling.

For å sikre barn best mulig overgang fra hjem til barnehage, er det en forutsetning at du som barnehageansatt har kompetanse om forebygging av eventuelle tilknytningsvansker eller utfordringer som barn kan vise ved adskillelse fra nær omsorgsperson.

BILDET:
Foreldrene betyr aller mest for barns utvikling, men barnehagens kvalitet betyr også mye.

” Hvert barn er forskjellig og påvirkes ulikt. Ettåringene er opptatt av å utforske, mestre og ha kontakt med jevnaldrende, slik som de større barna.

1. SENTRALE BEGREPER

TILVENNING

Å starte i barnehagen er ofte barnets første møte med en overgang som vil ha stor innvirkning på livet. Det er en ny og viktig periode både for barnet selv, og for hele familien. For at barnet skal få en best mulig start i sin nye hverdag er det derfor viktig at det legges til rette for en god tilvenning. Å sørge for at barnet får en positiv opplevelse av barnehageoppstarten, er det beste utgangspunktet for barnets videre trygghet og trivsel i barnehagen. De første dagene og møtet med personer og rutiner legger grunnlaget for tilliten mellom familien og barnehagens ansatte.

Tilvenningen skal skje på barnas premisser, og må tilpasses det enkelte barnet. Det er derfor viktig med tett dialog mellom barnets hjem og oss ansatte i barnehagen.

Tilvenningstiden er den tiden barnet trenger for å bli trygg på sin nye hverdag, nye barn og voksne, rom, rutiner, utemiljø o.l. Først når barnet og barnets foresatte har opparbeidet nok tillit og trygghet til barnehagen, samt når barnet opplever at vi ansatte i barnehagen er gode nok omsorgspersoner, (i tillegg til mor og far/andre som står dem nær), er de modne for å skilles for en stund.

Den aller første tilvenningstiden beregnes som regel til 5-10 dager, men foresatte må forberedes på at det ofte kan ta noe lengre tid før barnet er trygt i barnehagen. Det anbefales at barnet har kortere dager i barnehagen i begynnelsen, også en tid etter den første tilvenningstiden.

Husk på at alle barn er ulike, de har ulike behov og bakgrunn (sosialt, økonomisk, kulturelt, religiøst, etnisk), det er derfor viktig å møte det enkelte barn og dets familie med åpenhet og forståelse for at vi er forskjellige.

For oss som jobber i barnehagen er det viktig at vi tar med oss at det også må settes av tid til tilvenning for barn som allerede går i barnehagen. De vil også ha behov for en gradvis tilvenning når de skal bytte avdeling.

TILKNYTNINGSPERSON

For å lette tilvenningen, skal alle nye familier ha en tilknytningsperson. Tilknytningspersonen har et særskilt ansvar for at barnet og familien får nødvendig og individuell støtte, informasjon og hjelp. Tilknytningspersonen skal skape trygghet og tilknytning mellom barnet og barnehagen. Dette kan være med på å hjelpe barnet til å utvikle en trygg tilknytning til en ny fremmed voksen. Det vil da senere være enklere for barnet å relatere seg til andre voksenpersoner. Dette er spesielt viktig for de yngste barna.

Tilknytningspersonens hovedoppgave er å trygge barnet og å hjelpe det med å regulere følelser. Tilknytningspersonen skal fungere som en trygg over-

gangsperson mellom foreldrene og barnehagen. Det er viktig at barnet får knytte seg til tilknytningsperson før foreldrene avtaler å forlate barnehagen.

”Alle nye familier skal ha en tilknytningsperson.

OVERGANGSOBJEKT

I tilvenningstiden kan det være godt å ha med seg noe som vi i barnehagen kaller overgangsobjekt. Det er gjenstander som barna har følelsesmessig tilknytning til, for eksempel bamse, sutteklut, Min bok, bilder, eller lignende. Disse kan være med på å hjelpe barna å beherske foreldres fravær og virke trøstende og beroligende for barnet. De fungerer i praksis som konkrete symboler for foreldrenes trygghet og varme, og hjelper barnet å holde fast ved de indre bildene av foreldrene, også når de er ute av syne.

2. TEORETISK FORANKRING

Vår pedagogiske plattform sier følgende:

- Alle barn i Randbergbarnehagene skal oppleve tilhørighet og fellesskap, lek og læring sammen med kompetente voksne.

Randberg kommune har siden august 2016 hatt et tverrfaglig kunnskapsløft for alle ansatte som jobber med barn og unge i alderen 0–10 år, angående relasjonsbygging og voksenstiler. Målet for barnehagene er å skape en felles hverdagspraksis med varme og grensesettende – autoritative voksne i møtet med barna. Dette kunnskapsløftet har gitt oss kjennskap til teori om blant annet tilknytning og relasjonsbygging, barns medvirkning og ulike voksenstiler. Dette er teori som er nyttig å ha med seg når barnet skal begynne i barnehagen.

TILKNYTNINGSTEORI

Tilknytningsteori er en utviklings-psykologisk teori som beskriver dynamikken bak dannelse og utvikling av nære følelsesmessige bånd mellom mennesker. Det finnes to grunnleggende behov hos ethvert menneskebarn:

- 1) Behovet for beskyttelse og omsorg
 - 2) Behovet for å undersøke og mestre verden.
- Begge er grunnlaget for trygghet og livsglede.

Historien om de røde støvlene

Husker du Svanaug Lundes historie om de røde støvlene? Vi ble alle berørt da hun fortalt om den lille jenta fra Kina som kom på tilvenning i barnehagen med et godt grep rundt de røde støvlene sine. Jenta hadde da bodd de første årene av sitt liv

sin bestemor i Kina mens foreldrene jobbet i Norge. Historien beskrev på en god måte hvor viktig overgangsobjekt, her de røde støvlene, er for et barn som er i nye miljø. Støvlene var en gave fra bestemor i Kina og de ble et viktig symbol for bestemors trygghet og varme for jenta selv om hun var langt vekk.

Det at barn deler glede, utforsker, utfordrer seg selv i lek og ler sammen med en voksen er en viktig del i tilknytningsarbeidet. Men tilknytning er mer enn trygghet og gode følelser. Det dreier seg også om å hjelpe barn med vanskelige følelser og støtte dem i utforsking og lek.

Som barnehageansatt må du være tilgjengelig for barna, både fysisk, mentalt og emosjonelt, for å møte disse behovene. Du skal være den som ser barnet, trygger og anerkjenner det. Tåle tårene og være bevisst på hva det gjør med deg når et barn er lei seg eller sint. Være der for barnet når det har det vanskelig, hjelpe barnet til å sette ord på følelsene og anerkjenne disse.

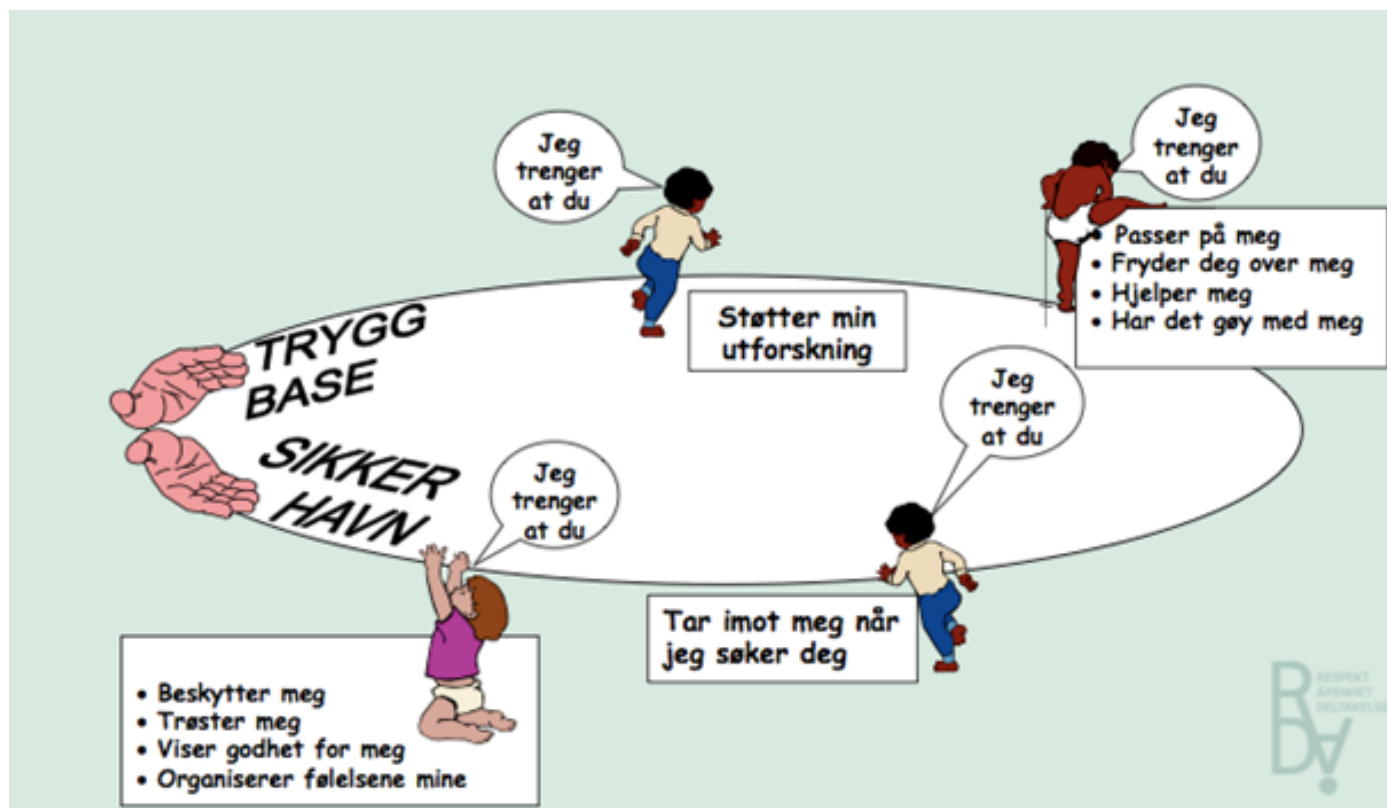
Når barnet vet at du er der for dem, også når de har det vanskelig, vil det erfare at deres følelser har verdi og at de blir tatt på alvor. Med støtte fra trygge voksne vil de da også lære hvordan de kan uttrykke følelser på en måte som kan tolereres av fellesskapet.

Barn som ikke opplever sensitive tilknytningspersoner, vil utvikle en utrygg tilknytning. Dersom tilknytningspersonene er passive, avvissende eller uforutsigbare, vil ikke barna være trygge på om de får trøst av dem. Alle barn vil utvikle tilknytningsmønstre som står i forhold til deres tidligere erfaringer.

Det vil si at barn som opplever å ikke bli sett, vil begynne å forvente å ikke bli sett. Barn som opplever å ikke få trøst, vil begynne å forvente å ikke få trøst.

Trygghetssirkelen (figur under), som er utarbeidet av Bert Powell, Glen Cooper, Kent Hoff-

man og Bob Marvin, er et verktøy som er nyttig å bruke for å kunne forstå barnet bedre. Har en lært mønsteret i Trygghetssirkelen, kan en lett kunne fange opp hvor barnet befinner seg. Det blir da enklere for de voksne å tilpasse seg barnas behov til enhver tid.

FIGUR OVER: I øvre del av sirkelen ser vi barnets selvstendighet og utforskertrang, barnets behov for å erobre og mestre verden. Den øverste hånden representerer den voksne, som en trygg base for barnets utforskning. I nedre del av sirkelen ser vi barnets avhengighet og beskyttelsesbehov, altså tilknytningsbehovet. Hånden som tar imot nederst til venstre representerer den sikre havnen i form av en nær og trygg voksen som barnet kan få hjelp, trøst og nærhet hos når tilknytningsbehovet er «slått på». At tilknytningsbehovet er slått på, betyr at barnet trenger nærhet til den voksne.

Behovet for tilknytning og utforskning er avhengig av hverandre. For å kunne utforske må barn kjenne seg trygge og under beskyttelse. Det vil si at barn må ha en viss ro inni seg for å klare å være nysgjerrig på verden.

På den andre siden: Mens barnet utforsker verden, kan det bli både redd, sint og trett. Da trer behovet for nærhet og tilknytning fram igjen.

På denne måten er både tilknytningsbehovet og utforskningsbehovet avhengig av hverandre, og begge er grunnleggende for trygghet og livsglede.

• Her kan du lese mer om tilknytning:
<https://www.psykologforeningen.no/publikum/velkommen-til-psykologhjelp/hva-er-tilknytning>

AUTORITATIV VOKSENSTIL

Alle ansatte i barnehagene i Randaberg har fått innføring i ulike voksenstiler og hvilken betydning disse har for barna. Vi har bestemt at alle barn skal møte oss som varme, grensesettende – autoritative voksne i barnehagen. Den varme, grensesettende voksne jobber bevisst med å utvikle gode relasjoner til barnet og vi viser en aksepterende holdning. Samtidig har vi klare forventninger til barnet og vi følger barnet opp på en tydelig måte når det gjelder grenser og normer.

Trygghetssirkelen støtter opp om den autoritative voksenstilen ved at barnet opplever deg som varm og grensesettende, samtidig som barnet opplever at du stiller krav til dem. Når barn opplever deg som en autoritativ voksen, først da vil du kunne gi barna en «trygg sirkel» å bevege seg innenfor. Barnet vet at de kan utforske og at du støtter dem, og at de kan komme til deg for å få beskyttelse, trøst og kos - og få hjelp til å sette ord på og organisere følelsene sine.

BARNES MEDVIRKNING

Som ansatt i barnehagen skal du være bevisst på barnas ulike uttrykksformer, og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov. I tilvenningsperioden, når du ikke kjenner barnet så godt, er det spesielt viktig at du er lydhør og sensitiv i forhold til barnas kroppslige uttrykk og tar disse på alvor. Barna må oppmuntres aktivt til å gi uttrykk for sine tanker og meninger og skal oppleve anerkjennelse for sine uttrykk. Der hvor barns selvfølelse krenkes, ligger kimen til hensynsløshet, mobbing og manglende empati.

Medbestemmelse må forstås som mer enn barns rett til selvbestemmelse og individuelle valg. Medvirkning må forstås i et helhetlig og relasjonelt perspektiv, og at respekten for varierte uttrykksmåter er en viktig forutsetning for å realisere de yngste barnas rett til medvirkning.

Barnas synspunkter skal tillegges vekt i samsvarende med deres alder og modenhet. Barna skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta.

3. SAMARBEIDSPARTNERE

FORELDRE

Ny rammeplan sier: «Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling.» (Barnehageloven § 1) Betegnelsene «hjemmet» og «foreldrene» omfatter også andre foresatte. «Barnehagen skal ivareta foreldrenes rett til medvirkning og arbeide i nært samarbeid og forståelse med foreldrene» (Barnehageloven §§ 1 og 4). «Samarbeidet mellom hjemmet og barnehagen skal alltid ha barnets beste som mål. Foreldrene og barnehagens personale har et felles ansvar for barnets trivsel og utvikling».

Som ansatt er det viktig at du er lyttende til foreldrene, de kjenner barnet sitt best og har stor betydning for barnets læring og utvikling. Vi som er barnets sekundære omsorgspersoner skal være behjelpelige overfor foreldrene, ta dem på alvor og gi dem veiledning og støtte når det trengs. Barnehagen er da med på å styrke foreldrene i den viktige rollen de har, å være en god omsorgsperson og oppdra sine egne barn. Samarbeidet starter allerede fra de får en barnehageplass og i deres første møte med oss ansatte.

Foreldremøte for nye barn avvikles før oppstart, dette er en god anledning til å starte et godt samarbeid. På foreldremøtet anbefales det at de foresatte får en omvisning samt

informasjon om følgende:

- Barnehagens planer og rutiner
- Tilvenningsperioden, viktigheten av å være til stede
- Tilknytningsperson, overgangsobjekt
- Temauker/besøksdag i barnehagen i mai, juni og juli - der de som nye blir invitert
- Kompetanseløftet om voksenrollen og relasjonsbygging
- Trygghetssirkelen
- Informasjon og oppstartsamtale
- Samarbeidspartnere
- Mål for samarbeid

Et godt samarbeid forutsetter at vi tar foreldre med på råd og gjør dem delaktige i den daglige kommunikasjonen. Vi må informere godt og tilstrekkelig om det som skjer i barnehagen, enten det er ved muntlig tilbakemelding, skriftlig eksempelvis via oppslag i barnehagen, nettportaler etc. Når foreldrene er fornøyd, smitter dette over på barna og personalet.

Før barnet starter i barnehagen, eller i løpet av den første tiden i barnehagen, har barnehagen en oppstartsamtale med alle nye foresatte. Tema for samtalen kan være:

- Barnet som person
- Barnets familie og nettverk
- Barnets helse
- Den første tiden i barnehagen
- Foresattes forventninger til barnehagen

Hensikten med samtalen er å raskere bli kjent med barnet og familien, og å sikre at barnet og familien blir ivaretatt på best mulig måte i forbindelse med oppstarten. På denne måten kan barnehagen bedre tilby individuell og god kvalitet på tilvenningen og barnehagetilbudet.

Se forslag til oppstartssamtale: <http://randaberg.kommune.no/Documents/Barnehager/Forslag%20til%20oppstartssamtale%20i%20barnehagen.pdf>.

Tips vi kan gi foreldrene om tilvenningsperioden:

- Si alltid ifra til barnet ditt når du skal gå (ikke spør om mamma/pappa kan gå nå)
- Ta alltid avskjed med barnet (kort) men sørg for at en voksen er med barnet ditt når du går
- Avtal tid for når du henter
- Dersom du har mulighet for å gi barnet ditt kortere dager i barnehagen i oppstarten, er dette å anbefale
- Barnet kan godt ha med seg en kjent leke/gjenstand (overgangsobjekt) i tilvenningsperioden

- Min bok er viktig å ha klar når en begynner. Trygt og godt - kjekt å se på bilder av kjente personer
- Dagsrytmen kan endres fra slik dere har hatt det før oppstart i barnehagen
- Ring oss eller send melding hvis du lurer på hvordan det går, ikke vær redd for å ta kontakt

HELSESTASJONEN

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er et tilbud til alle barn og unge mellom 0-20 år. Gjennom kontakt med alle familier, barn og ungdom sikrer tjenesten hele befolkningen tilbud om vaksiner, helseundersøkelser og informasjon om hvordan forebygge sykdom og skader, og støtte til mestring og positiv utvikling. Tjenesten er lovfestet som et viktig tiltak i kommunene for å bidra til å sikre barn og ungdom et godt oppvekstmiljø. Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten (2003) pålegger tjenesten å samarbeide med fastleger og andre kommunale tjenester, bla. barnehager.

Ifølge anbefalt helsestasjonsprogram 0-5 år, skal helsesøster ta opp temaet forberedelse til foreldrenes arbeidsliv når barnet er 7-8 måneder. Helsesøster innhenter informasjon om hvordan barnepass planlegges når foreldrene skal tilbake til arbeidet. Helsesøster snakker her også om barnehagene i Randaberg ut fra informasjonen i denne veilederen. Randaberg helsestasjon tilbyr alle foreldre til nyfødte barn deltagelse i baby-programmet "De Utrolige Årene" (Baby-DUÅ). Baby-DUÅ består av seks temaer som omfatter barnets første leveår og er en metode for å styrke relasjon og tilknytning mellom foreldre og barn. Her gjennomgås det hvilken betydning trygg tilknytning mellom barn og foreldre har for hjernens utvikling. Overgang mellom hjem og barnehage er også et tema. Her presiseres det at det er viktig at tilknytningsperson kjenner barnets faste og forutsigbare rutiner, og opprettholder dem i foreldrenes fravær slik at barnet føler seg trygt ivaretatt.

Det anbefales derfor at foreldrene setter av tid til tilvenning i barnehage slik at tilstrekkelig informasjon blir utvekslet. Helsestasjonen anbefaler også at foreldrene overlater barnet til andre i korte stunder, før en gradvis øker tiden borte fra barnet.

PPT – PEDAGOGISK PSYKOLOGISK TJENESTE

PPT kan ha en rolle for barn før de begynner i barnehagen. Som regel er dette barn som er født med ulike funksjonshemninger (sansetap, utviklingshemmede, fysisk funksjonshemmede eller med andre sykdommer). Barna blir som regel henvist fra helseinstanser som sykehus, fastlege, helsestasjon og fysioterapeut. PPT er sakkyndig instans og kan anbefale spesialpedagogisk hjelp etter barnehageloven §19 a, lagt til hjemmet og veilede foreldre og eventuelt fagpersoner som har ansvar for den spesialpedagogiske hjelpen. PPT er også sakkyndig instans for spesialpedagogisk hjelp i barnehagen etter samme lovparagraf, og vil bidra til at barnet får en god overgang og et godt tilbud i barnehagen. Som regel inngår PPT i et samarbeid med andre helseinstanser i disse sakene. Enkelte ganger vil PPT på et tidlig tidspunkt henvise til Statped for ytterligere bistand.

PPT skal kunne hjelpe barnehagen med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling, slik at vi i barnehagen kan arbeide forebyggende. Det kan bety at barnehagen blir i stand til å ta imot et mangfold av barn – også barna med ulike funksjonshemminger.

PP-tjenesten har kontaktperson i alle barnehager.

STYRKET BARNEHAGE

Styrket barnehage gir støtte til barn med særskilte behov, som f.eks. spesialpedagogisk hjelp hjemlet i barnehageloven: Rett til spesialpedagogisk hjelp (§19 a) og Barn med nedsatt funksjonsevne (§19 g). Kommunen har et særlig ansvar for at barn med nedsatt funksjonsevne får et individuelt, tilrettelagt barnehagetilbud.

BARNEVERN

For å sikre best mulig oppfølging til barn som mottar bistand fra barnevernet, er det viktig at de ulike aktørene som er involvert i barnets hverdagsliv arbeider om felles målsetninger. I tiltaksarbeidet med barnehagebarn er det viktig at barnevernet, sammen med foreldrene (og barnet), søker samarbeid og dialog med barnehagen ift. de tiltak som pågår. Dette forutsetter informert samtykke fra foreldrene, noe som innebærer at det gis tilstrekkelig informasjon til at samtykket blir reelt. Dette er en samarbeidsrutine for enkeltsaker. I tillegg er det laget rutinebeskrivelse for samarbeid på systemnivå mellom barnevern og barnehage (se under):

Rutiner for det tverrfaglige samarbeidet mellom barnehage, PPT, helsestasjon og barnevern

1	Når barnevernet fatter vedtak om tiltak i saker hvor barnet går i barnehage, eller i saker hvor barnet skal begynne i barnehage, skal man som hovedregel alltid be foreldrene om samtykke til å samarbeide med, og utveksle informasjon med barnehagen. Dette skal presenteres som et tilbud til foreldre, og ha fokus på barnets beste.
2	Unntak fra hovedregelen må vurderes i hver enkelt sak. Barnevernet kan ha mange ulike tiltak overfor et barn og/eller dets familie. Det er viktig å etablere et godt samarbeid mellom barnevern og barnehage, avhengig av type tiltak. Det vil for eksempel være så godt som utenkelig at et tiltak om barnehageplass ikke medfører samarbeid mellom instansene, og svært ofte vil man være avhengig av godt samarbeid med barnehagen når barnevernet driver (foreldre)veiledning i hjemmet. Samtidig vil et tiltak om enkeltstående økonomisk støtte til en sommerferie, ikke gi grunnlag for det samme tette samarbeidet mellom barnevern og barnehage.
3	Foreldre/barn skal ha innsyn (enten direkte gjennom deltakelse i samarbeidsmøter, eller indirekte gjennom referat etc) i det samarbeidet som skjer. Samarbeidet og det informerte samtykket gir ikke grunnlag for å unnta foreldre fra deler av informasjonsutvekslingen/drøftingen rundt barnet dersom foreldrene ikke eksplisitt ber om dette.
4	Samtykket, og dermed også selve samarbeidet, skal være tidsavgrenset. Det foretas evalueringer av samarbeidet hvor foreldre, barnevern og barnehage vurderer hvorvidt dette skal videreføres.

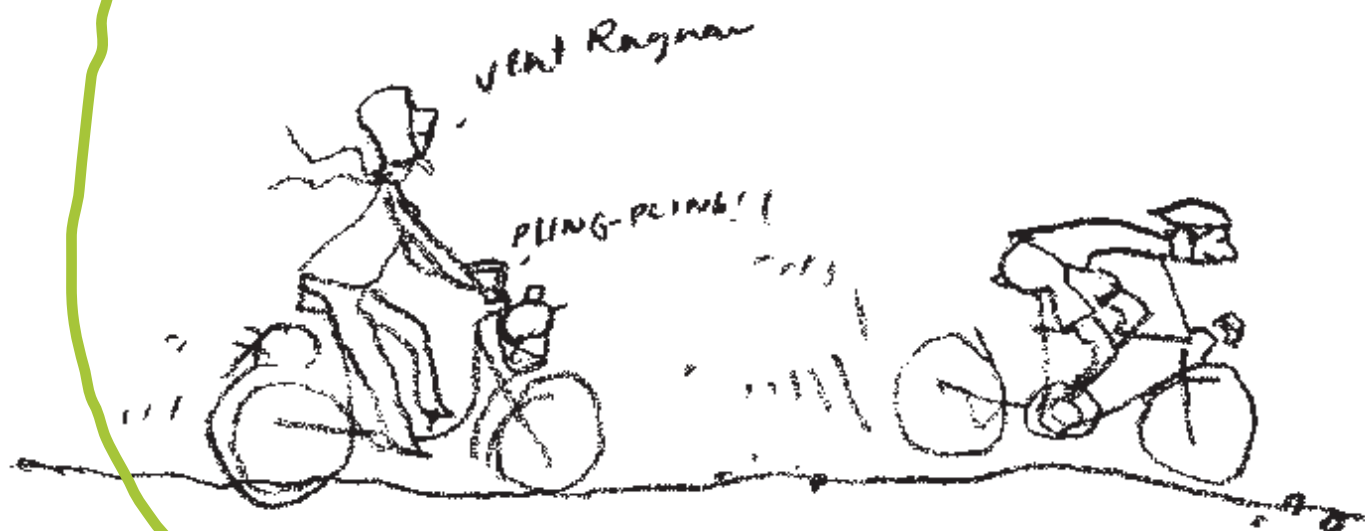
4. ÅRSHJUL OVERGANG HJEM- BARNEHAGE

MÅNED	HVA	HVEM/HVORDAN
JANUAR- FEBRUAR	• Søke barnehageplass • Opptak	• Foresatte • Samordnet
MARS	• Svarbrev sendes ut • Instanser som er i kontakt med barn som har fått barnehageplass, informerer den enkelte barnehage	• Barnehage • PPT, helsestasjon, fysioterapi og barnevern
MAI- JUNI	• Foreldremøte • Oppstartssamtale	• Styrer kaller inn • Pedagogisk leder kaller inn
MAI- JUNI- JULI	• Besøksdager • Opptak nr. 2	• Invitere nye barn og foresatte til barnehagen • Tema og aktivitet
AUGUST	• Oppstart • Tilvenning	• Tilknytningsperson er ansvarlig
SEPTEMBER	• Foreldremøte for hele barnehagen	• Invitasjon til alle, felles og per avdeling
OKTOBER- NOVEMBER- DESEMBER	• Ev. oppfølgingssamtale med foreldrene • Oppstart/tilvenning etter opptak nr. 2	• Pedagogisk leder er ansvarlig

"I Randabergbarnehagene skal barna oppleve tilhørighet og fellesskap, lek og læring - sammen med kompetente voksne.

:: Den grønne tråden går som en rød tråd gjennom alle sider i denne meldingen. Tråden visualiserer helhetstenkingen og fellesskapet mellom barnehagene i kommunen.

**Randaberg
kommune**

www.randaberg.kommune.no